

УДК 330.332.01

Яніна В. Лисун

Київський національний університет технологій та дизайну

**РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

У статті досліджено сутність категорій «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інвестиційне партнерство». Запропоновано механізм інвестиційного партнерства. Конкретизовано цілі інвестиційного партнерства, суб'єкти та об'єкти інвестиційної діяльності. Розглянуто моделі розподілу фінансових потоків в процесі інвестиційного партнерства з деталізацією характеру управління та характеру виплат.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність, інвестиційний проект, партнерство, державно-приватне партнерство*

Янина В. Лисун

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПАРТНЕРСТВА КАК ДЕЙСТВЕННОГО
МЕХАНИЗМА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ**

В статье исследована сущность категорий «инвестиции», «инвестиционная деятельность», «инвестиционное партнерство». Предложен механизм инвестиционного партнерства. Конкретизированы цели инвестиционного партнерства, субъекты и объекты инвестиционной деятельности. Рассмотрены модели распределения финансовых потоков в процессе инвестиционного партнерства с детализацией характера управления и характера выплат.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность, инвестиционный проект, партнерство, государственно-частное партнерство*

Yanina V. Lisun

Kyiv National University of Technology and Design

**ENHANCING THE INVESTMENT PARTNERSHIP AS AN EFFECTIVE MECHANISM
OF SOCIOECONOMIC TRANSFORMATION**

The article discusses the essence of the categories «investment», «investment activity» and «investment partnership». The mechanism of investment partnership has been suggested. Insights reveal the objectives of investment partnerships along with determining the subjects and objects of investment. The models of financial flows in the investment partnership with detailed management patterns and nature of payments are considered.

Keywords: *investment, investment project, partnership, public-private partnership*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інвестиції в сучасних глобалізаційних умовах виступають найважливішим засобом економічної стабілізації та розвитку, активізації інноваційних процесів, підвищення якісних показників суспільства. У зв'язку з цим інвестиції є вирішальною умовою і важливим фактором планування та розвитку виробничої, комерційної та інноваційної діяльності.

Інвестиційні процеси в Україні ускладнюються нестабільністю економіки, що обумовлює необхідність розробки адекватного ринковим відносинам інвестиційного механізму активізації соціально-економічних перетворень. Актуальності набуває дієве поєднання форм державного і приватного інвестування, оптимізації взаємозв'язків різних суб'єктів інвестиційної діяльності з урахуванням факторів інвестиційної діяльності.

Ефективність використання інвестиційних інструментів з різним рівнем прибутковості та ризиків, обумовлює необхідність врахування ряду факторів, таких як: характер інвестора, економічний та інвестиційний клімат в країні, законодавчо-нормативна база, що регламентує інвестиційний процес, ліквідність підприємства, рівень інфляції [1, 2].

Можливості традиційних моделей форм та інструментів інвестиційної взаємодії держави та бізнесу є обмеженими. Тому актуальною проблемою залишається пошук інноваційних механізмів реалізації інвестиційних проектів державно-приватного партнерства, що дозволили б досягти оптимального розподілу соціально-економічних ефектів від інвестування та ризиків між державними та приватними учасниками.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблеми і перспективи розвитку державно-приватного партнерства розглядають у своїх працях такі вчені, як: В. Варнавський, Б. Винницький, С. Грищенко, М. Денисенко, А. Клименко, В. Корольов, М. Лендшел, Б. Онищук, П. Сегварі, Ф. Узунов, О. Тофанюк, І. Чалий [1-6, 9,10]. Однак рівень наукової розробки напрямків розвитку інструментарію інвестиційної взаємодії держави і бізнесу та впровадження нових інструментів фінансування інфраструктурних інвестиційних проектів на сучасному етапі є недостатнім.

Невирішені частини дослідження. Потребують подальшого дослідження складові механізму інвестиційного партнерства, такі як: цілі та орієнтири інвестиційного партнерства, суб'єкти інвестиційної діяльності (органи державного управління, фінансові інституції, підприємці, домогосподарства); об'єкти інвестиційної діяльності (об'єкти державного регулювання, реальні сектори економіки, фінансовий сектор, соціальний сектор); моделі взаємодії суб'єктів та об'єктів інвестиційної діяльності (моделі розподілу фінансових потоків і регуляторних дій).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні концептуальних положень ефективної організації взаємодії держави та бізнесу, інвестиційних процесів в системі державно-приватного партнерства з урахуванням ризиків, проведенні аналізу моделей розподілу капітальних інвестицій та потоків доходів в системі державно-приватного партнерства з метою їх вдосконалення.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Інвестиції є пріоритетним ресурсом, що забезпечує прискорений розвиток економіки на основі впровадження соціально-економічних перетворень. Бізнес використовує різноманітні інвестиційні інструменти, які мають різні характеристики, рівень прибутковості, характеризуються різними ризиками. Як правило, вкладені кошти мають властивість втрачати свою купівельну спроможність з часом. Завдання інвесторів і інвестиційних менеджерів полягає у виборі найбільш привабливих і ефективних об'єктів інвестування.

Стрімке падіння обсягу інвестицій в Україні обумовлено: ускладненою та неоднозначною економічною та політичною ситуацією, дисбалансом економічної структури й грошово-кредитної системи, інфляцією, підвищенням цін, скорочення сукупного попиту.

В сучасних умовах недостатнім є залучення інвестицій під реалізацію окремих проектів та програм. Необхідно створити механізм прийняття політичних і економічних рішень, які формують інституційне середовище, де для більшості економічних суб'єктів було б вигідним форсоване створення індустріальної бази. Це відповідає вимогам забезпечення високого життєвого рівня населення, екологічної безпеки, раціонального і заощадливого використання природного потенціалу, достатньої обороноздатності.

На нашу думку, зміст поняття «інвестиційне партнерство» полягає у визначенні і дотриманні кожним його учасником відповідних погоджених правил і норм поведінки, здійснення яких закладає підґрунтя для формування сприятливого інвестиційного клімату та активізації інвестиційної діяльності.

Завданням інвестиційної співпраці є взаємовигідна взаємодія сторін – учасників інвестиційного процесу з метою реалізації спільного проекту та досягнення поставлених цілей. Довгостроковий ефект стійкого розвитку економіки може забезпечити певна критична маса заходів впливу на ситуацію з тим, щоб вивести економічну систему на траєкторію нового витка економічного зростання. Цього можна досягти за умови системного та цілеспрямованого вжиття таких заходів:

- залучення структурних чинників (нові технології у виробництві, освіті, сфері інформації);
- зміни споживчих переваг (стимулювання накопичення);
- приток іноземного капіталу, що створює нові вихідні умови для розвитку економіки.

Стрибокподібне посилення віддачі від капіталу й праці можливе за рахунок інвестицій в інформаційний, людський, основний капітал та технології, що сприятиме розвитку галузевої структури економіки. Реалізація принципу інвестиційного партнерства на відміну від колишньої практики інвестування передбачає координацію зусиль усіх учасників цього процесу з урахуванням їх інтересів і досягнення консенсусу у збільшенні інвестиційних ресурсів і підвищенні ефективності їх використання на всіх стадіях кругообігу (рис. 1).

Встановлення сфер і масштабів діяльності держави в структурних перетвореннях означає, що решту питань вирішують інші учасники партнерства (реальний і фінансовий сектори та домогосподарства) самостійно відповідно до програми дій у цілому щодо загальної координації оптимальної кількості партнерів. Партнерами в інвестиційній сфері стають: держава, суб'єкти реального та фінансового секторів, а також домогосподарства. Держава розробляє організаційні, економічні і правові засади інституту інвестування та підтримує сприятливий інвестиційний клімат через стимулюючу функцію податків, захист майнових прав стратегічних інвесторів, що створює сприятливі передумови для акумулювання коштів домогосподарств на інвестиційні цілі.

Реальний сектор має забезпечувати активізацію інвестиційної діяльності в узгоджених напрямках структурної перебудови; фінансовий сектор – підтримувати стабільність національної валюти та забезпечувати прийнятне кредитування пріоритетних напрямів розвитку економіки, а домогосподарства – активізувати накопичення коштів для інвестування.

За результатами дослідження встановлено наступні напрями участі держави в інвестиційному партнерстві [5, 7]:

- розробка загальних положень, правових і економічних засад інституту партнерства й відповідної інфраструктури;
- підтримка сприятливого інвестиційного клімату, в першу чергу – стійких, позитивних характеристик грошово-кредитної системи, усунення дефектів ринкового регулювання за напрямками економічної діяльності;
- модернізація і подальший розвиток виробничої й соціальної інфраструктур, запровадження сучасних інформаційних, виробничих, управлінських, освітніх технологій;
- інвестування перспективних науково-дослідних розробок, що виводять економіку країни на передові позиції;
- створення необхідних умов (пільгове фінансування й оподаткування) для високотехнологічних видів економічної діяльності;
- інвестиції у людський капітал із метою розвитку інноваційних спроможностей і підвищення конкурентоспроможності кадрів;
- управління інвестиційними, фінансовими потоками на макрорівні, налагодження механізму накопичення інвестицій.

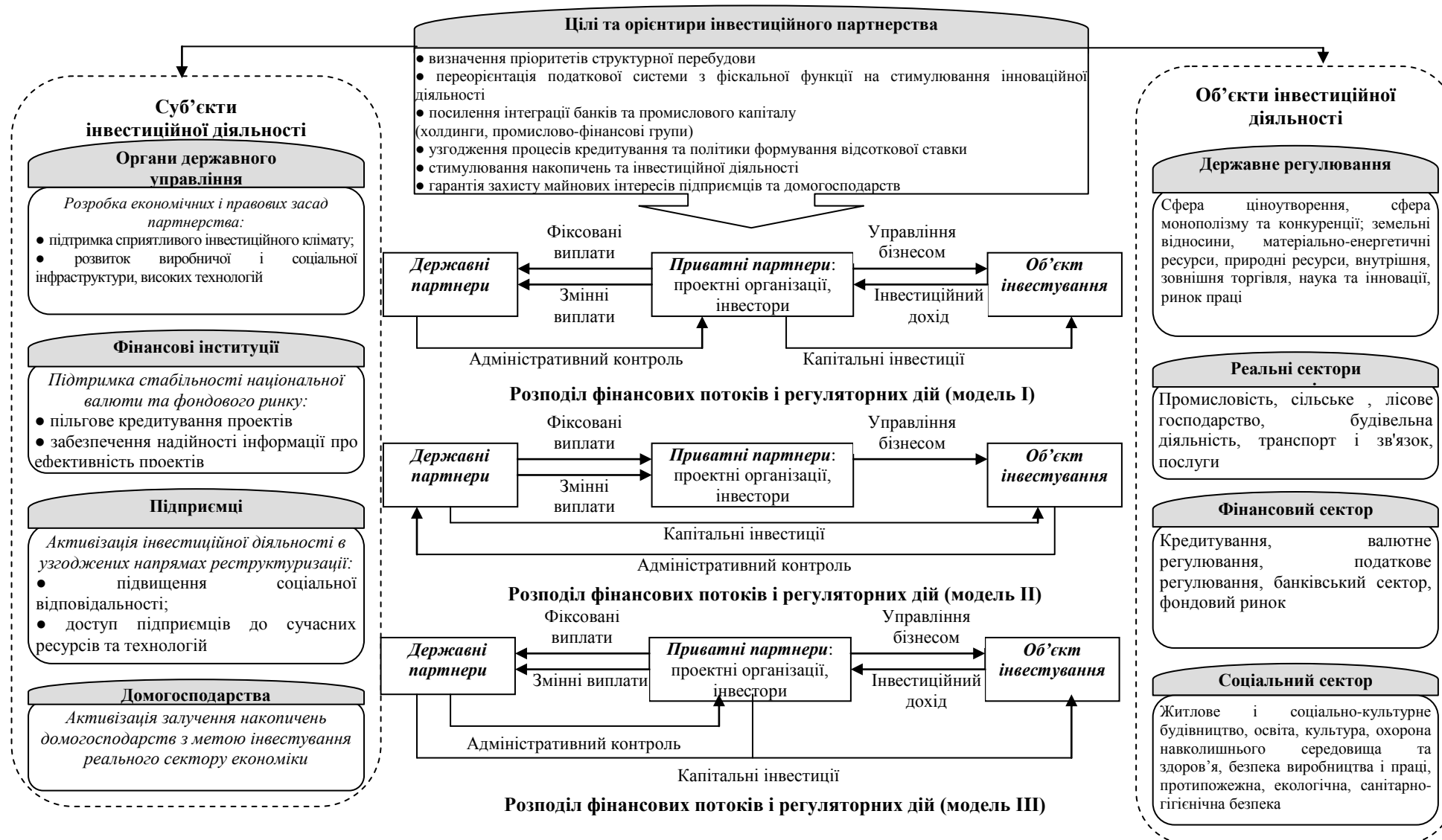

Рис. 1. Основні складові механізму інвестиційного партнерства (розробка автора на основі [2,3,8])

Ієрархія управління подіями в інвестиційному процесі виглядає таким чином: *попит – інвестиції – гроші*. Тобто першим завданням є усунення деформацій попиту й створення умов для його нормалізації, що сприяє збільшенню інвестицій. Відповідно до позитивної динаміки інвестицій і попиту допустима розширена пропозиція грошей. Варто застерегти, що йдеться про етап стабілізації макроекономічних показників і пожвавлення економіки, коли потік інвестиційних коштів порівняно невеликий і в наявності ненавантажені потужності підприємств, фактично готові до роботи. За мірою пожвавлення виробництва об'єктивно мають бути створені умови для того, щоб зростаючий потік інвестицій було спрямовано на вдосконалення галузевої й технологічної структур економіки. Тільки в такому разі можна очікувати на мультиплікативний ефект від додаткових інвестицій.

Порядок *попит – інвестиції – гроші* передбачає здійснення державою або за її допомогою значних інвестиційних проектів або програм.

Ключовим принципом побудови моделей розподілу фінансових потоків у інвестиційних проектах державно-приватного партнерства є оптимальне співвідношення ризику та прибутку від інвестування. При цьому прибуток має бути пропорційний ризику відповідного партнера у рамках партнерських відносин з приводу реалізації інвестиційних проектів або програм [2,3].

Світова економічна практика використовує декілька моделей розподілу фінансових потоків при реалізації інвестиційних проектів державно-приватного партнерства.

Модель I базується на допущенні, що приватний партнер має можливість профінансувати проект та управляти ним незалежно від інтервенцій представників державного сектора. Державний та приватний партнери взаємодіють протягом обмеженого періоду часу [2, с. 31].

На практиці можливе використання також двох модифікацій зазначеної моделі: при наявності лише фіксованих чи лише змінних виплат державі [2, с. 32]. Для впровадження цієї моделі необхідним є розробка та використання ефективного моніторингу та оцінки ефективності державно-приватного інвестування. Приватні партнери при цьому співпрацюють з об'єктом інвестування та державними партнерами на основі спеціальної угоди, що регламентує рівень наданих послуг об'єкту інвестування та участі у доходах від функціонування останнього. Саме виконання норм такої угоди відслідковується державним партнером через ефективну систему моніторингу та оцінки. Крім того, у межах даної моделі можуть бути реалізовані проекти типу електронних закупок при організації системи державних закупівель. Така модель є прийнятною за умови доступного рівня капітальних інвестицій, що сприяє попиту інвесторів.

У моделі II капітальні вкладення, що здійснюються державою і бізнесом (об'єктом інвестування), перебувають у приватного партнера (*рис. 1*). Ця модель особливо корисна у забезпеченні постачання важливих послуг для громадян і забезпечує поєднання можливостей уряду щодо інвестування значних фінансових ресурсів разом зі здатністю ефективного приватного управління проектом.

Весь фінансовий ризик у цій моделі приймається державою. Крім того, державні партнери беруть на себе адміністративний ризик невдачі проекту та подальшої втрати довіри серед громадян. Таким чином, модель II передбачає укладання жорсткої угоди з приватними партнерами щодо рівня задоволення соціальних потреб, заради яких організується державно-приватне партнерство, а також очікуваних соціальних ефектів.

Держава є основним одержувачем інвестиційного доходу у моделі II та здійснює його перерозподіл на користь приватних партнерів у вигляді фіксованих та змінних платежів. Обсяги фіксованих та змінних платежів приватним партнерам також визначаються величиною очікуваних соціально-економічних ефектів та відповідності

фактичної ефективності інвестицій прогнозними оцінками. Фіксовані виплати – це частка приватних партнерів у отриманих економічних ефектах від реалізації інвестиційних проектів, а змінні – додаткові платежі, що виникають, якщо фактичні соціальні ефекти є вищими, ніж очікувалось. Масштабні об'єкти у сфері готельного господарства, охорони здоров'я, транспорту можуть ефективно керуватися за допомогою зазначеної моделі [2, с. 32-33].

Модель III (рис. 1) найбільше відповідає базовим принципам взаємодії держави і бізнесу, оскільки передбачає розподіл ризику і соціально-економічних ефектів між партнерами рівними частинами. Обидві сторони партнерських відносин – держава і бізнес – вкладають інвестиційний капітал у фінансування проекту. Прибуток розподіляється відповідно до початкового обсягу капіталовкладень, а також відповідно до рівня ризику, прийнятого відповідним партнером. Бажаємо, щоб проект знаходився під управлінням приватного інвестора для того, щоб використовувати його ефективність та минулий досвід ведення подібного бізнесу. За допомогою такої моделі найбільш доцільно організувати фінансування проектів державно-приватного партнерства, що вимагають значного обсягу капіталу, такі як, наприклад, нафтопереробка, газовидобування, електроенергетика.

Ця модель орієнтована на рівномірний розподіл ризиків й інвестиційного доходу серед партнерів. Приватні партнери мають бути зацікавлені в участі у такого типу проектах, що дозволяє державі надавати приватним партнерам достатній рівень автономії в процесі прийняття управлінських рішень щодо діяльності об'єктів інвестування [2, с. 34].

Розглянуті моделі можуть стати основою для структурування фінансових потоків та розподілу ризиків при реалізації інвестиційних програм та проектів на умовах державно-приватного партнерства в Україні. Їх впровадження, на нашу думку, забезпечить чіткий зв'язок отриманих партнерами вигод від інвестування з обсягами наданих ними капіталовкладень, рівнем прийнятого на себе інвестиційного ризику, якістю виконання зобов'язань щодо задоволення суспільних потреб. На цій основі створюються можливості для справедливого розподілу соціально-економічних ефектів, генерованих у рамках реалізації інвестицій у системі державно-приватного партнерства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інвестиційне партнерство – це процес здійснення інвестиційної політики, що передбачає узгодження суб'єктами інвестиційних відносин цілеспрямованої інвестиційної діяльності щодо забезпечення її активізації якісних зрушень у національній економіці. Реалізація ідеї партнерства сприяє збільшенню довіри до урядової політики і дій партнерів щодо реалізації спільних проектів.

Державні інвестиційні програми надають можливості розширити «вузькі» місця економіки (підтримка галузей, які мають мультиплікативний вплив на сукупний попит, відповідна економічна й соціальна інфраструктура). Проте найефективніший напрям державної діяльності щодо нормалізації інвестиційного процесу полягає не тільки у формальному створенні сприятливого інвестиційного клімату, а й підтримці функціонуючої виробничої та інвестиційної інфраструктури за яких інвестиції стають імпульсом до позитивних соціально-економічних перетворень.

Соціальні ефекти від інвестування складають сферу економічних інтересів держави, а не бізнесу і є виключно суспільним надбанням. Тому необхідно збільшити частку приватних інвесторів у розподілі економічних ефектів, що забезпечить рівну участь сторін у розподілі цілісного соціально-економічного ефекту державно-приватних інвестицій.

В моделях реалізації інвестиційної взаємодії держави та бізнесу основну увагу слід приділяти системі розрахунку, структурування та перерозподілу фінансових потоків за інвестиційними проектами державно-приватного партнерства, яка має задовольняти інтереси усіх стейкхолдерів та забезпечувати зв'язок між отриманням очікуваного соціально-економічного ефекту та наданням інвестиційних ресурсів. Інвестиційне партнерство держави та бізнесу підвищує гнучкість та адаптивність процесу інвестування державних програм, стратегічних та пріоритетних інвестиційних проектів, забезпечує економічний порядок та дозволяє розподілити очікуваний дохід з приватними партнерами на паритетній основі.

Література

1. Государственно-частное партнерство : теория и практика : учебное пособие / В. Г. Варнавский, А. В. Клименко, В. А. Королев и др. Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 287 с.
2. Грищенко Л.Л. Актуальні напрямки розвитку інструментарію інвестиційної взаємодії держави і бізнесу // Бізнес-Інформ. – № 8. – 2012. – С. 31-35.
3. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності / М.П. Денисенко. – К. : Алерта, 2001. – 338 с.
4. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендшел М., Онищук Б., Сегварі П. – К. : «К.І.С.» – 2008. – 146 с.
5. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко. – К. : ФОП Москаленко О. М., 2011. – 140 с.
6. Зимовець В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток : монографія / В. Зимовець. – К. : Ін-т економіки НАНУ – 2003. – 314 с.
7. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / За ред. д-ра екон. наук Б. Є. Кваснюка. – К. : Ін-т економ. прогноз. НАНУ, Харків : Форт. – 2003. – 424 с.
8. Лісун Я. В. Трансфер технологій як інноваційно-інтеграційна складова взаємодії держави, бізнесу, науки та освіти // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 5 (91) – С. 23–32.
9. Узунов Ф.В. Інвестиційне партнерство держави та приватного сектору в галузях інфраструктури України // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С. 104-107.
10. Тофанюк О.В., Чалий І.Г. Застосування механізмів державно-приватного партнерства в бюджетному регулюванні регіонального розвитку // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – №4 (16). – С. 41–52.

References

1. Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo : teoriya i praktika : uchebnoe posobie / V. G. Varnavskiy, A. V. Klimenko, V. A. Korolev i dr. Gos. un-t – Vysshaya shkola ekonomiki. – M. : Izd. dom Gos. un-ta – Vysshey shkoly ekonomiki, 2010. – 287 s.
2. Hrytsenko L.L. Aktual'ni napryamky rozvytku instrumentariyu investytsiynoyi vzaemodiyi derzhavy i biznesu // Biznes-Inform. – № 8. – 2012. – S. 31-35.
3. Denysenko M.P. Osnovy investytsiynoyi diyal'nosti / M.P. Denysenko. – K. : Alerta, 2001. – 338 s.

-
4. Dosvid ta perspektyvy vprovadzhennya derzhavno-pryvatnykh partnerstv v Ukraini ta za kordonom / Vynnyts'kyy B., Lend'el M., Onyshchuk B., Sehvari P. – K. : «K.I.S.» – 2008. – 146 s.
  5. Pidhotovka ta realizatsiya proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva : praktychnyy posibnyk dlya orhaniv mistsevoyi vlady ta biznesu / S. Hryshchenko. – K. : FOP Moskalenko O. M., 2011. – 140 s.
  6. Zymovets' V. Akumulyatsiya finansovykh resursiv ta ekonomichnyy rozvytok : monohrafiya / V. Zymovets'. – K. : In-t ekonomiky NANU – 2003. – 314 s.
  7. Rol' derzhavy u dovhostrokovomu ekonomichnomu zrostanni / Za red. d-ra ekon. nauk B. Ye. Kvasnyuka. – K. : In-t ekonom. prohnozuv. NANU, Kharkiv : Fort. – 2003. – 424 s.
  8. Lisun Ya. V. Transfer tekhnolohiy yak innovatsiyno-intehratsiyna skladova vzayemodiyi derzhavy, biznesu, nauky ta osvity // Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dizaynu. Seriya «Ekonomichni nauky». – 2015. – № 5 (91) – S. 23–32.
  9. Uzunov F.V. Investytsiynе partnerstvo derzhavy ta pryvatnoho sektoru v haluzyakh infrastruktury Ukrainy // Investytsiyi: praktyka ta dosvid. – 2013. – № 19. – S. 104-107.
  10. Tofanyuk O.V., Chalyy I.H. Zastosuvannya mekhanizmiv derzhavno-pryvatnoho partnerstva v byudzhetnomu rehulyuvanni rehional'noho rozvytku // Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy mashynobudivnoyi haluzi: problemy teorii ta praktyky. – 2011. – №4 (16). – S. 41–52.